

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ОФІЦЕРІВ ОРГАНІВ ВИХОВНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті представлено провідні види діяльності молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи ЗС України, окреслено головні форми та завдання соціально-психологічної діяльності, визначено сутність цієї діяльності.

Ключові слова: професійна діяльність, соціально-психологічна діяльність, молодші офіцери ЗС України.

Постановка проблеми. Протягом усього періоду незалежності України держава робить суттєві кроки до розбудови власних Збройних Сил, які мають бути мобільними, оптимальними за числом військовослужбовців, озброєними сучасною військовою технікою, підготовленими до несення служби як в умовах мирного часу, так і в умовах бойових дій.

Проте, як відзначається у звітних матеріалах діяльності ЗСУ, "причиною низької ефективності гуманітарного та соціального забезпечення Збройних Сил України є проблема щодо кадрового забезпечення первинних посад гуманітарного профілю, поширена практика призначення на посади психологів, заступників командирів рот з гуманітарних питань, начальників клубів – офіцерів, які не мають базової гуманітарної освіти. Як наслідок, значна кількість фахівців гуманітарних структур не володіють прийомами, формами, методами роботи з військовими колективами, окремою особистістю" [1].

Складнощі професійної діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ на сьогодні визначаються тим, що спостерігається:

відсутність єдиних підходів до розвитку держави та її Збройних Сил в політичному відношенні, відсутність стабільності в підходах до організаційно-штатної структури ЗСУ, невизначеність змісту та методів соціально-психологічної роботи в ЗСУ, незадовільне кадрове забезпечення військових підрозділів офіцерами органів виховної та соціально-психологічної роботи, відсутність чіткого розмежування в діяльності заступників командирів з гуманітарних питань, військових психологів, офіцерів органів виховної та соціально-психологічної

роботи, відрив змісту підготовки спеціалістів гуманітарної сфери від реальної життєдіяльності військ, відсутність методичного забезпечення діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи в умовах переходу на контрактну армію, морально та фізично застаріла матеріально-технічна база всієї гуманітарної діяльності в військових підрозділах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявні проблеми, які наведені вище, не залишились поза увагою багатьох вітчизняних фахівців в даній області. Специфіка професійної діяльності молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи Збройних Сил України розкрита у наукових працях А.Л. Папікяна, В.С. Муляви, В.Ф. Смолянюка, І.І. Тищенко.

Тому **метою** нашої статті буде розкриття структуриначення провідних видів, форм та завдань професійної діяльності молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи детермінується провідними напрямками розвитку гуманітарної та соціальної сфери ЗСУ, а саме: соціально-психологічний супровід військової служби, морально-психологічне забезпечення підготовки та застосування військ, військово-патріотична робота [2].

Зазначені напрями конкретизуються в основних видах діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи, насамперед: професійно-психологічний відбір на різні види військової діяльності, соціально-правовий захист військовослужбовців, соціальна та професійна адаптація у військовому підрозділі, психологічна підтримка військовослужбовців та членів їх сімей, психологічне та соціально-правове забезпечення військової служби.

Головним формами соціально-психологічної діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи у військовому підрозділі є:

- 1) Підготовка – соціально-психологічна підготовка військовослужбовців до умов проходження військової служби.
- 2) Супровід – соціально-психологічний супровід службової діяльності особового складу.
- 3) Допомога і реабілітація – соціально-психологічна допомога військовослужбовцям та членам їх сімей, а також соціально-психологічна реабілітація осіб, що потрапили у складну соціально-психологічну ситуацію.

Соціально-психологічна діяльність офіцерів органів виховної та соціально-психологічної допомоги виступає, на нашу думку, як система взаємопов'язаних і узгоджених дій, що забезпечують підтримку психологічної стійкості особового складу до дії

несприятливих факторів військово-професійної діяльності та його соціальної захищеності, збереження психологічного здоров'я військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу, попередження соціально-психологічних відхилень у поведінці та розвитку особистості військовослужбовця. Тому головними завданнями молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи є такі:

вивчення індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців та соціально-психологічних процесів і явищ у військових підрозділах, прогнозування соціально-психологічного розвитку військового колективу, вивчення молодого поповнення і його розподіл у підрозділи з урахуванням висновків офіцера органів виховної та соціально-психологічної роботи, формування здорового соціально-психологічного клімату в військовому колективі, організація соціальних і психологічних заходів щодо забезпечення бойової і мобілізаційної готовності, виконання бойових і навчально-бойових завдань військовослужбовцями, психологічний аналіз службово-бойової діяльності і вироблення пропозицій щодо її вдосконалення, організація психологічної допомоги військовослужбовцям, членам їхніх сімей та цивільному персоналу.

Значущість професійної діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи визначається тим, що психологічна готовність військовослужбовця є повноправною складовою його бойової готовності.

При цьому на сьогодні військовослужбовці почасти діють в особливо напружених, навіть екстремальних умовах (миротворчі дії, антитерористичні операції, попередження військових конфліктів тощо). Такий спосіб діяльності має певні чинники, що впливають на рівень складності життєдіяльності військового колективу і його соціально-психологічний комфорт: можлива раптовість виникнення військових конфліктів; відчуття загрози життю і здоров'ю військовослужбовця; специфіка й характер інформації, яку отримує військовослужбовець у процесі проходження служби; високий рівень відповідальності за себе особисто та оточуючих; наявність тривалих соціально-побутових труднощів, психологічного дискомфорту; незвичність (особливо на першому етапі служби) і новизна ситуації та несформованість поведінкових навичок служби та ін.

Особливість професійної діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи полягає у тому, що вона за структурою є дуалістичною: соціальною і психологічною. Розглянемо ці два базові компоненти діяльності окремо.

Соціальна діяльність – це система заходів, які здійснює офіцер органів виховної та соціально-психологічної роботи з метою

поліпшення соціального стану та соціальних позицій військовослужбовця, а також з метою попередження соціальних девіацій.

До головних напрямків соціальної складової соціально-психологічної діяльності у військовому колективі відносимо такі: соціально-інформаційний (здійснюється з метою вчасного і доцільного інформування військовослужбовців стосовно їх соціального захисту, допомоги й підтримки, а також специфіки соціально-психологічних послуг у Збройних Силах), соціально-побутовий (спрямований на надання допомоги в поліпшенні побутових умов військовослужбовців та членів їх сімей), соціально-реабілітаційний (сутність якого полягає у відновленні психологічного й емоційно-вольового стану військовослужбовців), соціально-педагогічний (зосереджений на створенні відповідних умов для подальшої соціалізації військовослужбовців, особливо під час проходження строкової служби) [5].

Найважливішими компонентами соціальної складової у діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи є такі: організація військового колективу як соціальної групи, встановлення доцільних комунікативних взаємозв'язків між військовослужбовцями, встановлення коректних стосунків керівництва-підкорення у середовищі військовослужбовців, попередження асоціальних та антисоціальних виявів у поведінці військовослужбовців, моніторинг соціально-побутових умов військовослужбовців та своєчасна допомога в їх корекції, вчасне й доцільне інформування військовослужбовців про соціальні характеристики проходження ними військової служби, пов'язані з цим їхні права та обов'язки, тощо.

Психологічна складова діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи спрямована, насамперед, на вплив на різноманітні психічні процеси і психічні стани особистості військовослужбовця, з одного боку, а також попередження відхилень у психіці військовослужбовця – з іншого.

Провідна функція молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи – це психологічне забезпечення усього процесу проходження військової служби військовослужбовцями – строковиками, контрактниками, офіцерами. Як свідчить аналіз наукової літератури, психологічним забезпеченням називають комплекс заходів щодо формування, розвитку та відновлення у особового складу військових підрозділів відповідних психологічних якостей, результатом чого є висока психологічна стійкість військовослужбовців, їхня готовність виконати бойове завдання за будь-яких умов [3].

Особливе місце у професійній діяльності офіцера органів виховної та соціально-психологічної роботи займає вивчення та попередження таких явищ, як страх і паніка, а також профілактика соціальних девіацій, серед яких суттєве місце займають суїцид та злочинність.

Аналіз специфіки діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи у ЗС України дає можливість визначити сутність цієї діяльності як соціально-психологічну допомогу. Це поняття окреслюється у межах проблематики нашого дослідження як система заходів, які здійснюються офіцером у військовому підрозділі з метою попередження, пом'якшення, подолання соціально-психологічних утруднень, які можуть виникати в окремого військовослужбовця, його сім'ї, групи військовослужбовців чи усього військового колективу, – за допомогою засобів соціальної і практичної психології. Провідні види соціально-психологічної допомоги, як свідчить аналіз наукової літератури – це соціально-психологічна діагностика, психотерапія, соціально-психологічна корекція, реабілітація, соціально-психологічне консультування, соціально-психологічне навчання й просвіта і, також, психопрофілактика та психогігієна [4].

Висновки. Таким чином, нами виявлено особливості професійної діяльності молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи. Для цього визначено провідні види діяльності молодшого офіцера органів виховної та соціально-психологічної роботи та головні форми соціально-психологічної допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей. На підставі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що соціально-психологічна діяльність офіцера виступає як система взаємопов'язаних і узгоджених дій, що забезпечують підтримку психологічної стійкості особового складу та його соціальної захищеності, збереження психологічного здоров'я військовослужбовців, членів їх сімей та цивільного персоналу, попередження соціально-психологічних відхилень у поведінці та розвитку особистості військовослужбовця.

Доведено, що за своєю сутністю професійна діяльність молодшого офіцера органів виховної та соціально-психологічної роботи є дуалістичною – соціальною (ближче до діяльності соціального працівника) і психологічною (ближче до діяльності соціального психолога).

Аналіз специфіки діяльності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи у Збройних Силах України дав змогу визначити сутність цієї діяльності як соціально-психологічну допомогу.

Список використаних джерел.

1. Директива начальника Генерального штабу Збройних Сил України № ДГШ-4 від 18.06.2005 „Про вдосконалення системи гуманітарного та соціального забезпечення Збройних Сил України” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/Artikles/2005/06>.
2. Директива Міністра оборони України № Д-3 від 13.02.2006 „Про організацію гуманітарної підготовки, суспільно-політичного та правового інформування особового складу Збройних Сил України на 2006-2011 роки” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/Artikles/2006/02>.
3. Караяни А.Г., Сыромятников И.В. Прикладная военная психология. – СПб.: Питер, 2006. – 480 с.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. – 308 с.
5. Психология и педагогика. Военная психология: Учебник для вузов / Под ред. А. Г. Маклакова. – СПб.: Питер, 2005. – 464 с.

The paper presents the major activities of junior officers of educational and social-psychological work of the Armed Forces of Ukraine, identifies the main forms and tasks of social and psychological work, the essence of this activity.

Keywords: professional activity, social and psychological activities, junior officers of the Armed Forces of Ukraine.

Отримано 25.2.2012

УДК 378.147:159.9-051

Н. М. Дідик

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті розглянуто проблему розвитку професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів з допомогою психолого-педагогічних засобів, акмеологічних технологій, самостійної роботи майбутніх психологів.